

Kültürel Değişimin Dekoratif Unsurları Dönüştürmesi: *Kuru Kız* Romanı Örneği

The Transformation of Decorative Elements by Cultural Change: The Example of Kuru Kız Novel

Öz

Roman türünde dekoratif bir unsur olan eşyalar; atmosfer oluşturmak, kültürel yapıyı sunmak veya roman kahramanını daha iyi tanıtmak amacıyla kullanılır. Türk romanında Tanzimat'tan itibaren daha çok Doğu-Batı karşıtlığını ifade etmek üzere kullanılan eşyalar kültürel değişimin etkisiyle dönüşüme uğrar. Ayfer Tunç'un *Kuru Kız* romanında adı verilmeyen başkişinin başından geçen olaylar geriye dönüş tekniği kullanılarak sunulur. Aşırı uzun ve zayıf olduğu için *Kuru Kız* olarak anılan başkişinin 1980'lerden 2020 yılına kadar yaşadıkları roman kurgusu içinde anlatılır. Bu noktada 1980'ler, 1990'lar ve 2000'li yıllar dönemin ruhunu yansıtacak bir dekorla okuyucuya sunulur. Başkişinin çocukluk dönemi mahalle kültürünün hâkim olduğu bir atmosfer içinde anlatılırken gençlik yıllarında apartmanların ön plana çıktığı bir dekor kullanılır. Romanın yoğunlaştığı, başkişinin 2020 yılından hemen önceki yaşantısında ise artık dijital çağ ve teknoloji yer alır. Öyle ki romanda internet, akıllı telefon, internet uygulamaları geniş yer tutarak dekoru oluşturur. Bu çalışmada romanda dekoratif bir unsur olan eşyaların değişimi, Ayfer Tunç'un *Kuru Kız* romanı örneği üzerinden incelenmeye çalışılmıştır. Roman, bu bağlamda analiz edilmiştir. Sonuç olarak romanda kültürel değişimle birlikte dekoratif unsurların değiştiği ve 21. yüzyıla uygun bir atmosfer ve roman dili oluşturulduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Roman, dekor, eşya, Ayfer Tunç, *Kuru Kız* romanı, kültürel değişim, dijital çağ

Mahir KARACAR*

* Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bitlis, Türkiye, karacar22@hotmail.com, [ORCID: 0000-0003-0999-8949](https://orcid.org/0000-0003-0999-8949) [ROR ID: ror.org/00mm4ys28](https://ror.org/00mm4ys28)

Gönderilme Tarihi / Received Date

08.12.2024

Kabul Tarihi / Accepted Date

14.03.2025

Yayın Tarihi / Publication Date

21.03.2025

Atıf/Citation: Karacar M., Kültürel Değişimin

Dekoratif Unsurların Dönüştürmesi: *Kuru Kız*

Romanı Örneği

Dil ve Edebiyat Araştırmaları, 31, 245-260

doi.org/10.30767/diledeara.1598364

Hakem Değerlendirmesi:

İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme.

Çıkar Çatışması:

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek:

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review:

Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest:

The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support:

The author declared that this study has received no financial support

Dil ve Edebiyat Araştırmaları

Dergimizde yayımlanan makalelerin telif hakları

dergimize ait olup CC-BY-NC-ND lisansına uygun

olarak açık erişim olarak yayımlanmaktadır.

Language and Literature Studies

The copyright of the articles published in our journal

belongs to our journal and is published as open

access in accordance with CC-BY-NC-ND licenses.

tded.org.tr | 2025

Abstract

In the novel genre, objects as decorative elements are used to create atmosphere, present cultural structure, or better introduce the protagonist. In Turkish novels, starting from the Tanzimat period, objects are often employed to express the East-West dichotomy, and they undergo transformation because of cultural change. In Ayfer Tunç's *Kuru Kız*, the events experienced by the unnamed protagonist are presented using the technique of flashback. The protagonist, called *Kuru Kız* for her excessive thinness and height, experiences events from the 1980s to 2020, narrated in the novel. At this point, the 1980s, 1990s, and 2000s are presented to the reader through a decor that reflects the spirit of each era. While the protagonist's childhood is narrated in an atmosphere dominated by neighbourhood culture, her adolescence is depicted using a setting where apartment life is more prominent. In the period just before 2020, when the novel intensifies around the protagonist's life, the digital age and technology dominate the decor. To the extent that in the novel, the internet, smartphones, and internet applications play an important role in shaping the setting. In this study, the transformations of the objects, which are the decorative elements in the novel, are examined through the example of Ayfer Tunç's *Kuru Kız*. The novel is analysed in this context. As a result, it is determined that with cultural change, the decorative elements in the novel have also transformed, and an atmosphere and narrative style suitable for the 21st century have been achieved.

Keywords: Novel, decor, object, Ayfer Tunç, *Kuru Kız*, cultural change, digital age

Giriş

İnsanın hayat karşısındaki pozisyonu, sahip olduğu değerler ve nesnelere ilişkilidir. Çoğu zaman değer yargıları ve nesnelere birbirini tanımlar veya tanımlar şeklinde görünürlük kazanır. Bundan dolayı her bir nesnenin toplum yaşamında önemli bir yeri ve anlamı vardır. Şahin, “[e]şya, bir kültürü en iyi anlatan unsurlardan biridir, onu var eder ve tanımlar” (2017, s. 151) diyerek nesnelere kültür inşasındaki önemine atıf yapar. Roman türü, malzemesini gerçek hayattan aldığından nesnelere kullanırken ve onlara anlam yüklerken bu gerçeklikten hareket eder. Tanpınar’ın romanlarında eşya üzerine yapılan çalışmada “[...] eşya, ‘hudutsuz imkanın eşiği’nde, gerek zamanlar arası yolculuğun, gerek psikolojik geçişlerin, gerekse manevi değerlerin okunmasına fırsat tanıyan hafıza mekanlarıdır ve bu da eşyayı anlamlı kılmaktadır” (Gürer, 2019, s. 3) ifadelerine yer verilir. Esasında bu tespit salt Tanpınar ve eserlerine özgü değildir. Türk edebiyatı incelendiğinde birçok yazarın romanlarında eşyayı sadece bir dekor olarak algılamadığı, romandaki her nesnenin fonksiyonel bir rol üstlendiği görülebilir. Üstelik bu durum sadece Türk romanı için geçerli değildir, roman türünün tamamına teşmil edilebilecek bir husustur. Roman türü üzerine yaptığı kapsamlı çalışmasında Tekin, “eşya”yı roman kahramanına toplumsal bir “statü” sunan “dinamik” bir unsur olarak değerlendirir. Özellikle realistlerle birlikte eşyanın roman kahramanı ile özdeşleştiğini belirtir. Tolstoy’un, Stendhal’in, Flaubert’in romanlarında eşya ile kahramanlar arasındaki sıkı ilişkiye dikkat çekerek bu eşyaların romanlardan çıkarılmasının romandan çok şey eksilteceğini vurgular (2018, s. 145).

Türk romanında eşyanın işlevsel bir şekilde kullanılması pek kolay olmamıştır. Roman tekniğinin gelişmesine ve türün Türk yazarlar tarafından benimsenmesine paralel olarak romanlardaki eşya tasvirleri de kademeli olarak gelişir. İlk yerli roman olan *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat* (1872) romanında eşyanın kullanımı sınırlıdır. İntibah (1876) romanında artık Mehpeyker’in odasındaki eşyalar tek tek tanıtılır. *Sergüzeşt* (1889) romanında ise Celal Bey’in evi hem Batı hem de Doğu kültürüne ait farklı nesnelere barındırır (Şahin, 2017, s. 22-27). Romanlarda kullanılan nesnelere her biri esasında yazarın çizdiği karakteri daha belirgin ve gerçekçi kılmak gibi bir fonksiyona sahiptir. Nitekim Mehpeyker’in odasındaki eşyaların Batı’ya ait olması Mehpeyker’in yaşam tarzıyla Celal Bey’in evinde hem Batılı hem de Doğulu nesnelere olması ailenin Batılı yaşam tarzına rağmen Mısır kökenli olmasıyla ilintilidir (Şahin, 2017, s. 25-27). Servet-i Fünûn Dönemine gelindiğinde romanlarda ekseriyetle sandalye, koltuk, kanepeler, piyano, tuvalet malzemeleri gibi Avrupaî yaşam tarzının sembolü olan eşyaların kullanıldığı; bu eşyalar üzerinden Batılı yaşam tarzının işlendiği görülür (Gahramanlı, 2020, s. 379). Gerek Tanzimat gerekse Servet-i Fünûn dönemi romanları, bu anlamda vak’a oluşturmada ve romanın tezini okura sunmada nesnelere dekor olarak kullanır. Özellikle Servet-i Fünûn’dan sonra mekân ve eşya kültürel atmosferi anlatmada simgesel bir anlam kazanır. Nitekim Korkmaz, Halit Ziya’nın *Ferdi ve Şürekası* romanında, roman kahramanı Tahsin Efendi’nin çalıştığı muhasebe odasında bulunan dolap ile benzerlik gösterdiğini bu nedenle dolabın simgesel bir değer taşıdığını belirtir (Korkmaz, 2017, s. 19-20).

II. Meşrutiyet’ten sonra da eşya ve mekân sembolleştirilerek kültürel anlayışın yansıtılmasına devam edilir. Tam da bu noktada Yakup Kadri’nin *Kıralık Konak* romanı, konak sembolü üzerinden Batılılaşmanın zaferinin ilanı gibidir. Naim Efendi’nin büyük bir tutkuyla bağlı olduğu evi gündün güne eskিয়ে yok olmaya yüz tutar. Damadı Servet Bey, konaktan ayrılarak Batılılaşmanın sembolü olan bir apartman dairesine yerleşir. “Eski devrin adamı Naim Efendi’nin konağında başlayıp alafrağa Servet Bey’in apartmanında biten roman bir devrin panoramasını çizer” (Şahin, 2017,

s. 36). Şahin'in ifadesiyle romanda dönemin panoramasının konak ve apartman gibi dekoratif bir unsur olan iki mekân üzerinden çizilmesi¹ romanda mekânın bir sembol konumuna yükseldiğinin işaretidir. Oral'ın “[b]ir nesnenin ya da eşyanın mahiyeti, içinde bulunduğu mekânın şartlarına ve imkânlarına göre şekillenir” (2024, s. 70) cümlesiyle de vurguladığı gibi, mekânın simgesel bir değer kazanması, içinde bulunan nesnelere de aynı işlevi yükler. Uçar da Roland Barthes'in anlatıda nesnelere rolü üzerine yaptığı değerlendirmelerden hareketle kurmaca metinlerde nesnelere gerçek ve mecazî olmak üzere iki işlevinden bahseder. Eşyanın anlatıda birinci işlevi metne gerçekçi bir hava katarken ikinci işlevi de mecazî anlamda kullanılarak karakter ve dekor oluşturmaya yardımcı olmasıdır. Uçar'ın nesnelere “mecazî (metaforik veya metonimik)” diye bahsettiği işlevi (2012, s. 15-16) eşyaların sembolik anlamda da kullanılabileceğinin kanıtıdır.

Tanzimat ve Servet-i Fünûn romanlarında görülen nesnelere ve kültür değişimi arasındaki ilişki, ilerleyen yıllarda gelişerek devam eder. Güler, erken Cumhuriyet dönemi romanlarında modernleşme/Batılılaşma arzusuyla evlerde kullanılan eşyaların hızla değiştiğini, dönemin romanlarından örnekler vererek ifade eder (2021, s. 201-205). Konuyla ilgili Bozyer de “[...] geç Osmanlı / erken Cumhuriyet dönemi yazarları toplumsal dönüşümlerin, savaşların ve kırılma noktalarının, yitirilen ve inşa edilen kültürel kategorilerin anlatılmasında eşyadan sıkça yararlanmış, eşyalarla ortak bir hafıza inşasına katkıda bulunmuşlardır” (2020, s. 31) tespitinde bulunur. Uçar, *Fikrimin İnce Güllü, Sonsuzluğa Nokta, Masumiyet Müzesi* romanlarından hareketle 1950'den sonra yazılan romanlarda eşyanın yerini ve önemini şöyle anlatır: “1950 sonrası dönemden seçilen romanlarda (*Fikrimin İnce Güllü, Sonsuzluğa Nokta* ve *Masumiyet Müzesi*) daha çok eşyaya ve metonimik nesne kümelerine rastlanır [...] romanlardaki nesne-tekrarları giderek yoğunlaşmıştır” (2012, s. 202-203). Üç roman üzerinden yapılan bu tespit 1950 sonrası romanların tümü için genel bir kanaat vermese de eşyanın 1950 sonrası bazı romanlarda da işlevsel bir konuma sahip olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

2000'li yıllara gelindiğinde dünyada ve Türkiye'de önemli gelişmeler ve değişimler yaşanır. Bu yönüyle 21. yüzyıl artık iletişimin ve teknolojinin çağıdır. Teknolojik gelişmeler, insan yaşamını ve kültürel yapıyı da derin şekilde etkiler. Hayatı ve gerçeği anlatma iddiasında olan roman türünün yaslandığı atmosferin bu gelişmelere uygun olarak değişim göstermesi doğal karşılanır. Ayfer Tunç, günümüz romancılarından. 2023 yılında yayımlanan *Kuru Kız* romanı “Dünyanın Sonuna Gittikten Sonra” ve “Dünyanın Sonuna Gitmeden Önce” olmak üzere iki bölüme ayrılır. İlk bölümde beş alt başlık bulunurken ikinci bölümde elli beş başlık yer alır (Selçuk Karakuş, 2024, s. 110). Roman, vak'a zamanı olarak daha çok 21. yüzyılı kapsar. Bu anlamda romanda dekorun bu yüzyıla uygun olarak dizayn edildiği ve bunun romanda olay örgüsüne ve karakter yapısına da geniş ölçüde etki ettiği görülür. Bu çalışmada değişen çağla birlikte romandaki nesnelere değişimi Ayfer Tunç'un *Kuru Kız* romanı üzerinden anlatılmaya çalışılmıştır.

1 Kiralık Konak romanında konak ve apartman sembolleri üzerinden eski-yeni çatışmasının dikkatlere sunulması neredeyse bütün araştırmacıların üzerinde hemfikir olduğu bir konudur. Topdaş Çelik, eskinin temsilcisi olan Naim Efendi'nin konak ile yeninin temsilcisi olan Seniha ve Servet Bey'in de apartman sembolü üzerinden sunulduğunu ifade eder (2017, s. 64). Aktaş, “Yakup Kadri'nin Kiralık Konak romanında Naim Efendi ile konağı arasında öylesine bir uzlaşma vardır ki, bunlardan birini diğerinden ayrı olarak düşünmek mümkün değildir” (2003, s. 131) tespitiyle karakter ve mekân arasındaki ilişkinin boyutunu gözler önüne serer. Mekânın simgesel önemine vurgu yapan Çetin de Türk romanında konağa özellikle bir işlev yüklediğini belirterek Semih Ayverdi'nin İbrahim Efendi Konağı romanında konak ile Osmanlı Devleti'nin yıkılması arasında bir benzerlik kurulduğunu ifade eder (2007, s. 143-144). Ayaşlı ile Kiracıları romanı üzerine yapılan sosyolojik incelemede de Batılı bir sembol olan apartman kavramı ile ahlaki yozlaşma arasında bir ilişki kurulur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Karacar, M. (2023). “Edebiyat Sosyolojisi Açısından Ayaşlı ile Kiracıları Üzerine Bir İnceleme”. İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 33, 384-400.

Kuru Kız Romanının Dekoratif Unsurları

Ayfer Tunç'un *Kuru Kız* romanının vak'a zamanı 1980'lerden 2020'li yıllara kadar olan uzun bir dönemi kapsar. Romanda konu edinilen zamanlar gerçeğe uygun bir şekilde kurmaca âleme yerleştirilir. Bu noktada işlenen her dönem; kendi yaşam tarzı, dünya görüşü, şehir mimarisi ve insan ilişkilerini gerçeğe uygun anlatır. 1980'ler, 1990'lar ve 2000'li yıllar, özdeşleştikleri eşyalar ve kültürel değerlerle okurun karşısına çıkar. Romanda 1980'li yıllar anlatılırken arka planda tek katlı, bahçeli evler dekor olarak sunulur. Bu dönemde mahalle kültürü ve insan ilişkileri gözler önüne serilir. Özellikle komşuluk ilişkilerinin canlı olduğu, iyiliğin ve yardımseverliğin insan hayatında önemli bir yer tuttuğu vurgulanır. 1990'lı yıllarda mahalle kültüründe bazı değişikliklerin yaşandığı, romanda tam tarih verilmeden anlatılmaya çalışılır. Bu dönemde tek katlı evlerin yanı sıra yavaş yavaş apartmanların dikildiği ve böylece toplumsal bir dönüşümün yaşanmaya başlandığı ifade edilir. 21. yüzyıla girildiğinde mahalledeki apartmanların çoğaldığı, iletişim araçlarının insan hayatında belirgin bir yer almaya başladığı arka planda verilir. Böylece insan ilişkilerinin ve kültürel yaşamın giderek yaşanan çağla birlikte değişime uğradığı anlatılır. Romanda 21. yüzyıl okura sunulurken iletişim araçları ve teknolojik cihazlar artık temel dekor olarak yer tutar. Öyle ki roman kahramanın geçirdiği büyük değişim ve dönüşümün temel araçları bu yüzyılın vazgeçilmez unsurları olan internet ve akıllı telefondur. Bu iki öge roman boyunca adeta başkişi konumunda olan *Kuru Kız*'la özdeşleşir ve romanda olay örgüsünün gelişmesinde ciddi bir işlev görür. Romanın kurgusu ve taşıdığı mesaj bu teknolojik öğeler üzerine inşa edilir. Dekoratif unsurların değişimi ve bu değişimin ortaya çıkardığı sonuçların daha iyi analiz edilebilmesi için romandaki kültürel yaşamın ve teknolojik unsurların tek tek ele alınması gerekmektedir.

21. Yüzyılın Eşiğinde Mahalle Kültürü

Mahalleler, insanların bir arada yaşadığı küçük yerleşim birimleridir. Aynı zamanda sosyolojik bir anlam taşıyan “[m]ahalle, hayatın belli bir kültür, değer, inanç, ritüel ve gelenek çerçevesinde örüldüğü, bu yönüyle kendine özgü yapısı, kimliği, hayat tarzı ile mücehhez bir ortamdır. Gerçek bir yaşam alanıdır” (Alver, 2017, s. 213). Türk kültüründe önemli bir yer tutan mahalle, insanların birbirini koruduğu kimi zaman ise eleştirdiği yerlerdir (Ayaz ve Hardan, 2023, s. 159). İnsanların kurduğu ilişki sonucu belli bir kültürün ortaya çıktığı bu alan salt coğrafi bir mekân değildir (Candan ve Kazak, 2019, s. 1052). Alver, mahalleyi “dayanışma”, “komşuluk”, “yardımlaşma”, “aidiyet” vb. anlamları ihtiva eden bir “metafor” olarak değerlendirerek (Alver, 2017, s. 213) kavrama sosyolojik bir çerçeve çizer. “Komşuluk”, “yardımlaşma”, iyilik vb. değerler üzerine inşa edilen mahalle kültürü, mahallenin yaşam koşullarını büyük ölçüde belirler. Mimari yapının beraberinde sosyolojik dengenin değişmesi sonucu mahalle kültüründe de değişim yaşanır. Nitekim 1980-1990 yılları arasında Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde apartmanlara yerleşen insanlar, Batılı bir yaşamı benimseye başlar (Ayaz ve Hardan, 2023, s. 159). 2000'li yıllardan sonra sitelerin inşa edilmesi ile “geleneksel kültür” ile insanlar arasındaki dayanışmanın azaldığı ve bireyselleşmenin ön plana çıktığı “modern kent kültürü” arasındaki ayrışmanın belirginleştiği görülür (Mutlu, 2006'dan akt. Ayaz ve Hardan, 2023, s. 159).

Yukarıda anlatılan mimari ve kültürel değişim incelen romanda da canlı bir şekilde okura sunulur. Yirminci yüzyıldan yirmi birinci yüzyıla geçerken Anadolu'nun birçok yerinde yaşanan bu değişim romanın olay örgüsünde kendisini gösterir. Romanda *Kuru Kız* ve ailesinin kaldığı ev şöyle anlatılır: “Evleri küçüktü ama arsası büyüktü. Uzundu daha doğrusu, koridor gibi ince uzun bir arsaydı. Tam arkalarında yapılan süslü apartmanın müteahhidi yasa hukuk dinlemeden

boydan iki buçuk metresini kendi arsasına katmış olduğu halde bahçelerinde hâlâ bir kayısı, bir dut, bir ayva, bir de duvar dibinde kendi kendine bitmiş bir incir vardı” (Tunç, 2023, s. 35). Bu alıntıdan da anlaşıldığı üzere Kuru Kız’ın kaldığı mahallede yavaş yavaş apartmanlar yükselmeye başlar. Böylece mahallenin mimarisi ile birlikte sosyal yapısının da değişeceği anlatılmaya çalışılır. Romanda önceleri mahallede apartmanlar yerine küçük kâgir evlerin bulunduğu belirtildikten sonra “[b]u küçük kâgir evlerde iyi insanlar oturuyordu” (Tunç, 2023, s. 37) cümlesi ile okura bir mesaj verilmeye çalışılır. “Bahçe” başlıklı bu bölüm “[h]erkesin iyi insanlar olduğu zamanlardı ya da annesinin iyi olduğu zamanlar” (Tunç, 2023, s. 37) cümlesi ile son bulur. Romanda geçen bu cümleler henüz mahalle kültürünün canlı olduğunun kanıtıdır.

Romanda başkahraman Kuru Kız’ın küçüklüğünden kırk yaşına kadar başından geçen olaylar, yer yer geriye dönüşlerle parça parça anlatılır. Kuru Kız’ın 2020 yılında kırk yaşına basacağı (Tunç, 2023, s. 12) bilgisinden hareketle başkahramanın 1980 doğumlu olduğu anlaşılır. Dolayısıyla romanda anlatılan olaylar seksenlerden, doksanlardan ve iki binli yıllardan izler taşır. Tam da bu noktada yazarın kendisine fon oluştururken bütün bu dönemlerin kültürel hususiyetlerini eşyalar ve yaşam tarzları üzerinden vermesi beklenir. Roman bu noktada sağlam bir dekora sahiptir. Hemen her dönem, tarih verilmeye gerek duyulmadan seçilen nesnelere veya insan ilişkileri üzerinden rahatlıkla okura hissettirilir. Teknoloji çağı olan yirmi birinci yüzyılın yanı sıra önceki neslin insanları durur. Bu insanlar mahalle kültürü içerisinde tanıtılarak yirminci yüzyılın son yirmi yılı ve yirmi birinci yüzyılın hemen başı anlatılmaya çalışılır. Anlatılan bu insanlar, “mahalleli” olarak nitelendirilebilir. Alver, “[m]ahalleli, mahallede yaşayan herkeştir, mahalle halkıdır; erkek, kadın, yaşlı, genç, çocuk, işsiz, işçi, memur, tüccar, zengin, yoksul yani o mahallede ikamet eden herkes[tir]” (Alver, 2017, s. 218) der. Farklı statüdeki bu insanların ortak özelliği yaşadıkları mahallede ortak hareket etme ve dayanışma ruhuna sahip olmalarıdır. Alver, “mahalleli”nin birlikteliğini ve dayanışma yönünü şöyle açıklar: “Mahalleli, kısmen bir birliği çağırıştırır. Mahalle bilincine sahip olmakla öne çıkan mahalleli, mahallesinin türlü sorunlarına karşı duyarlıdır. Mahallenin düzeni ve asayışı, mahalledeki hayatın akışı, mahallenin sorunları ve kendi aralarındaki ilişkilerle yakından ilgilidir. Mahalleli, mahallesinin işlerinden birinci derecede sorumludur” (Alver, 2017, s. 218). “Mahalleli” ile ilgili sayılan bu özelliklerin bir bölümü romanda da yer bulur. Nitekim romanda mahalle kültürünün devam ettiği yıllarda mahalleli elektrik işleri için önceleri Kuru Kız’ın babasını, daha sonra kardeşini çağırır. Bu hizmetlerinden dolayı Kuru Kız’ın babasına veya kardeşine kimse ücret ödemez veya mihnet duymaz (Tunç, 2023, s. 43-44). Babaları öldüğünde kardeşinin patronu lahmacun yaptırır, mahalleli cenaze evine gelip Kuran-ı Kerim okur ve helva dağıtır (Tunç, 2023, s. 47). Zamanla bu tür komşuluk ilişkileri yok olur. Bütün bu ayrıntılar, zamanın ruhuna veya dönemin kültürel yapısına uygun insan ilişkilerini anlatmaya dönük vak’a parçaları olarak değerlendirilebilir.

Kuru Kız romanında çeşitli başlıklar altında başkişinin çocukluğuna, gençliğine ve olgunluk dönemine ait önemli olaylar anlatılır. Esasında romanda hiçbir başlık gereksiz bir ayrıntı taşımaz. En basit olayların bile anlatıldığı bölümlerde vak’a parçaları kahramanın bilinç dünyasını ve fiziksel özelliklerini belirgin hâle getirirken kahramanı şekillendiren çevresel ve kültürel faktörler arka planda son derece canlı ve doğal bir şekilde sunulur. Söz gelimi “Komşular” başlığını taşıyan bölümde Kuru Kız elektrik süpürgesi torbası almak için evden çıkar. Komşularının arabalarını yıkadığını görünce onlarla konuşmayı istemediği için tedirgin olur ve bu sırada ayağı burkulur. Komşusu ve kızı hemen Kuru Kız’a yardım ederek onu evine götürür. Ayağına krem sürüp soğuk bir şeyler koyduktan sonra Kuru Kız’ın evini temizleyip evden ayrılırlar (Tunç, 2023, s. 67-70).

Anlatılan bu olay mahalle kültüründe henüz komşuluk ilişkilerinin bitmediğini göstermesi bakımından önemlidir. Olayın yaşandığı günün tarihi romanda belirtilmez. Bununla birlikte “[c]ep telefonu yeni çıkmıştı o zamanlar, mahallede henüz kimsede yoktu, sabit telefonun yanında duran, babasının sağlıklı zamanlarından kalma deftere ev numaralarını yazdılar” (Tunç, 2023, s. 70) cümlesi olayın geçtiği zaman hakkında önemli bir ipucu sunar. Cep telefonu detayı üzerinden ileri teknolojinin henüz tam olarak kültüre etki etmediği dolayısıyla komşuluk ilişkilerinin hâlâ canlı olduğu ifade edilebilir.

Romanda mahalle kültürünün değişeceği ilk olarak küçük evlerin yerini apartmanların almasıyla anlaşılır. Daha sonra bu değişim bakkal-süpermarket sembolü üzerinden okura hissettirilir. Kuru Kız’ın oturduğu sokakta önceleri bir bakkal vardır. Bakkal sahibi ölünce burası kapanmış ve bir daha açılmamıştır. Romanda bu değişim şöyle anlatılır: “Tam da o günlerde internette *Kahraman Bakkal Süpermarkete Karşı*’yı seyretmişti, yeni bakkal açılmaz diye düşünmüştü, haklı çıktı” (Tunç, 2023, s. 25). Anlatıcı kültürel değişimi tam olarak yansıtabilmek adına bakkalın ölümünü ve dükkanının kapanmasını özellikle belirtir. Bu bilgi okur için çok önemlidir. Okurun atmosferi tam olarak hissedebilmesi için mahallede bakkalın yerini süpermarketin alması gerekmektedir. Öte yandan Kuru Kız’ın bakkal ve süpermarket çatışmasını internette izlemiş olması da çizilmek istenen atmosfere oldukça uygun düşmüştür.

Kültürel Değişimle Birlikte İnsan İlişkilerinin Bozulması

Kuru Kız romanı kültürel değişimi anlatırken çift boyutlu bir perspektif sunar. Teknolojinin insan hayatına girmesiyle birlikte komşuluk ilişkilerinin veya insanî değerlerin zayıfladığı hissettirilirken bu ilişkilerin canlı olduğu dönemlerde de bazı problemlerin yaşandığı atlanmaz. Mahallelinin Kuru Kız’a yardım ederken sergilediği tavır takdire şayandır. Ancak aynı olayda Kuru Kız’ı ve okuru rahatsız eden bir tavır da yok değildir. Söz gelimi Kuru Kız’ın ayağı burkulduğunda onu evine götürüp ona yardım eden komşuların evin içindeki rahat tavırları Kuru Kız’ı rahatsız eder. Komşular, evin her köşesini karıştırır. Hatta Kuru Kız’ın burkulan ayağına bağlamak için Kuru Kız’ın annesinden kalan ipek eşarbi kullanır (Tunç, 2023, s. 68-70). İpek eşarp anneden kalan önemli bir hatıradır. Dolayısıyla komşuların bu nesne üzerinde tasarrufta bulunması “[i]çli dışlı olunca insanlar hayatını elinden alıyorlardı” (Tunç, 2023, s. 70) cümlesi ile eleştirilir. Anlatıcı “[h] ayatı küçüktü, dardı ama kendi elindeydi” (Tunç, 2023, s. 70) ifadeleriyle komşuların özel alandan uzak kalmasını salık verir.

Romanda komşuların merakı ve kıskançlığı sadece Kuru Kız ile sınırlı değildir. Mahallede herkes kendinden üstün olanı kıskanmakta ve hayatını merak etmektedir. Nitekim romanda yeni yapılan bir apartmanın dubleks katına yerleşen bir kadını ziyarete giden komşuların hissettiği duygular, şöyle anlatılır:

“Eve adım attıkları anda komşular evin zenginliği ve gösterişi karşısında haset dolu bir suskunluk yaşadılar. Ama kendilerini çok çabuk topladılar. Kendilerini çabuk toplamakta çok başarılıydılar. Fütursuzca her köşeyi gezdiler, terasa çıkıp yıllardır yaşadıkları şehri ilk kez görüyormuş gibi baktılar, güle güle oturun dilekleri yağdırdılar, Boşnak gelinin güzelliğine ve evine duydukları hasedi arkasından konuşmak üzere içlerine sakladılar.” (Tunç, 2023, s. 72)

Romanda, mahallede yaşayan insanların kötülüğü günden güne artar. Kuru Kız’ın kardeşi öldükten sonra komşular, onu kimsesiz ve savunmasız görür. Bu nedenle demir doğramacı Kuru Kız’a tecavüz etmeye kalkar. Daha sonra komşulardan belediyece ve karısı evine giderek Kuru

Kız'ı, evini onlara satması için ikna etmeye çalışır (Tunç, 2023, s. 176-186). Belediyeciden sonra diğer komşular da aynı yolu dener. “Her akşam komşulardan birinin kocası yanında müteahhit olduğunu iddia ettiği biriyle uğruyordu[r]” (Tunç, 2023, s. 193). Kuru Kız'ın hayattaki tek akrabası olan dayısı bile kimsesiz kalınca elindeki her şeyi ondan almaya kalkar. Esasında dedesinden kalan ev ve büfenin yarısı Kuru Kız'a aittir. Bununla birlikte dayısı yıllardır büfeyi kendisi işlettiği gibi evde de kendisi oturmaktadır. Erkek yeğenin öldüğünü ve kız yeğenin evlerini satıp parayı bankaya yatırdığını duyunca Kuru Kız'ın evine giderek ondan bankadaki parasını ister. Sattığı evin kız kardeşinin evi olduğunu ve bu yüzden paranın kendi hakkı olduğunu iddia eder. Ancak Kuru Kız, dayının ikiyüzlülüğünü yüzüne vurarak ona hiçbir şey vermeyeceğini hatta isterse dedesinden kalan mirasın yarısını ondan alacağını söyler. Böylece yaşadığı mahalleyi terk eder (Tunç, 2023, s. 207-211). Yukarıda anlatılan olaylar, Kuru Kız'ın etrafındaki insanların bir panoraması gibidir. Bu durum sosyolojik açıdan incelenmeye değer özellikler barındırmakla beraber bu çalışmanın çerçevesi dışındadır. Kısaca analiz edilecek olursa mahalle kültüründen apartman kültürüne geçişte bir ara dönemin yaşandığı, bu dönemde sosyo-ekonomik yapının insan ilişkilerini yukarıda belirtilen minvalde şekillendirdiği söylenebilir. Roman üzerine yapılan psikanalitik bir değerlendirmede de roman kahramanları ile ilgili şu tespit yer alır: “Kötülük ve ikiyüzlülük söz konusu olunca mahalleli de Dayı ile benzer durumdadır. Doğramacı ve karısı, Doğum lekeli kadın ve belediyeci kocası, Müteahhit ve küçük hikâyeleriyle romana dâhil olan diğer mahalleli insanlar hep çıkarıcılık ve ikiyüzlülük ekseninde aile evinin çevresinde kötülüğün sembolleridir. Hepsi aşırı meraklıdır. Dedikoducu ve kıyasıya ikiyüzlüdür” (Selçuk Karakuş, 2024, s. 120). Selçuk Karakuş, romandaki kahramanların kötülüğünü psikolojik olarak irdeler. Arendt'in “kötülüğün sıradanlığı” kavramından hareketle insanların fikirden yoksun sırf kendi gündelik ihtiyaçlarını gidermek adına kötülüğe yöneldiklerini belirtir (2024, s. 117). Selçuk Karakuş'un bu tespitlerine ek olarak denebilir ki romanda insanların “kötüleşmesi” biraz da değişen zamanla ilgilidir. Romanda eskiden insanların daha iyi olduğu gün geçtikçe kötü insanların türediği satır aralarında okura sezdirilir. “İyilik ve Kötülük” başlıklı bölümde “[a]nnesinin zamanındaki komşular iyi insanlardı” (Tunç, 2023, s. 74) cümlesi geçer. Kuru Kız'ın on dört on beş yaşlarında annesini kaybettiği (Tunç, 2023, s. 45-46) düşünüldüğünde 1990'lara kadar insanların iyilik duygusunu koruduğu sonucuna ulaşılır. Bir başka deyişle doksanlardan sonra iyi insanların sayısının azaldığı anlamı çıkar. Romanda apartman kültürünün hâkim olmasıyla iyi insanların azalması arasında bir ilişki kurulduğu söylenebilir. Güler'in ifadesiyle “[ö]zellikle apartmanların çoğalmasıyla birlikte mahallelerin ‘biz’ duygusu körelmiş, gün geçtikçe sınıflaşmaya başlayan toplumsal yapı içerisinde ayrışmalar başlamıştır” (2021, s.197).

21. Yüzyılın Dekoratif Unsurları Olarak İnternet ve Akıllı Telefon

Kuru Kız romanı yazıldığı ve hitap ettiği çağa uygun bir dekorla okurun karşısına çıkar. Bu bağlamda 21. yüzyılın en önemli teknolojisi olan internet ve akıllı telefon romanın kurgusunda önemli bir yer tutar. Bununla birlikte internet ve akıllı telefona geçinceye kadar toplumda kültürel değişime yön veren televizyon, “tuşlu cep telefonu”, bilgisayar gibi teknolojik araçlar da geriye dönüşlerle anılır. Nitekim roman kahramanın akıllı telefonda önce televizyonla olan bağı romanda şöyle anlatılır: “Akıllı telefon almadan önce, babasının uyuduğu saatlerde bütün dünyası televizyondur. Dizi seyretmezdi, komşular harıl harıl dizi konuşurlarken seyretmiş gibi başını sallardı. Tartışma programlarını seyrederdi, belgeselleri severdi, yarışma programlarında kendi de yarışırdı” (Tunç, 2023, s. 34). Akıllı telefonların yaygınlaşmasından önce asıl medya gereci televizyondur. Dizilerin, belgesellerin ve tartışma programlarının izleyici kitlesi farklılık gösterir. Tartışma programları ve

belgesellerin daha kültürlü kitlelere hitap ettiği düşünülür. Mahallede insanların genelini dizi izlemesi, Kuru Kız'ın belgesel ve tartışma programlarını beğenmesi, Kuru Kız ve yaşadığı çevre arasındaki farkı göstermek üzere başvuru bir ayrıntı olarak değerlendirilebilir. Kuru Kız'ın evlerinin bahçesinden iki buçuk metre çalan müteahhit tasvir edilirken yine dizilerden faydalanılır. Müteahhittin giyim tarzı, yerli mafya dizilerindeki karakterlerin kıyafetine benzetilir (Tunç, 2023, s. 62). Kötülüğüyle tanınan müteahhidin mafya dizilerindeki karakterlere benzetilmesi de dönemin yayın hayatında mafya dizilerinin ilgi görmesine bir gönderme ve eleştirel bir yaklaşım olarak okunabilir.

Kuru Kız'ın hayatına televizyondan sonra bilgisayar girer. Kardeşi bilgisayara merak salınca eve bir tane alır. Romanda bu bölüm şöyle anlatılır: “O sıralarda bilgisayar oyunlarına fena sarmıştı kardeşi. Önceleri iş çıkışı çarşı içindeki büyük internet kafeye gidiyordu. Ama her akşam kıymalı yumurtalı iki pide yediği, oyun oynarken de bir sürü çay kahve içtiği için kafe çok masraflı olunca ikinci el bir bilgisayar aldı, eve internet bağlattı” (Tunç, 2023, s. 91). Teknolojinin gündelik hayata kademeli bir şekilde girmesi romanın dayandığı temel dekindur. Her ne kadar romanda olaylar kronolojik anlatılmasa da olay örgüsünün geneline bakıldığında bu husus dikkati çeker. Önceleri televizyon ve dizilerin hâkim olduğu iletişim çağından, internet dünyasına geçiş yapılırken internet kafelere de yer verilmesi kademeli geçişin ispatı niteliğindedir. Bir dönem, bilgisayar ve internet kolay erişilen teknolojiler olmadığından internet kafeler önemli bir işlev görür. Bilgisayar ve internetin daha ulaşılabilir olmasıyla bu teknoloji evlere girmeye başlar. Kuru Kız'ın akıllı telefonda önce internetle tanışması da kardeşinin eve aldığı ikinci el bilgisayar sayesinde olmuştur: “Kardeşi oyun oynamayı bırakınca bilgisayar ona kaldı. Evde günlük işlerini çabucak bitirip ekranın başına geçiyordu, akşam kardeşi işten gelene kadar You Tube'da ne kadar gezi videosu ve ilginç belgesel bulursa izliyordu” (Tunç, 2023, s. 92). Kuru Kız'ın dönüşümünde televizyonun yerini bilgisayar alır. Yukarıda da belirtildiği üzere roman kahramanı televizyonda belgeseller, tartışma programları ve yarışmalar izleyerek bu teknolojiden en verimli şekilde faydalanmaya çalışır. Eve bilgisayar alındıktan sonra internet sayesinde dilediği an dilediği programı seçme özgürlüğüne kavuşur. Önündeki tek engel akşamları bilgisayarın kardeşi tarafından kullanılmasıdır. Bu problem yine teknolojik bir cihazla ortadan kalkacaktır. Akıllı telefonlar yaygınlaştıktan sonra bilgisayarların yerini kısa süre içinde bu cihazlar alacaktır. Romanda geçen “[a]kıllı telefon alınca o da bilgisayara elini sürmez oldu, sonunda aleti dolapta bir yere tıktılar” (Tunç, 2023, s. 92) cümlesi kurmaca âlem ile gerçek hayat arasındaki sıkı bağı gözler önüne serer.

Romanda “Akıllı telefon” başlığıyla başkahramanın bu cihazı satın alması ayrıntılı bir şekilde anlatılır: “Doğrudan akıllı telefon aldı. Herkeste eski tip tuşlu cep telefonları varken telefon almaya ihtiyaç duymamıştı, sabit hat işini görüyordu. Ama akıllı telefonlar çok ilgisini çekmişti, onu bilgisayarın karşısına mihlanmaktan kurtaracak olan şeydi akıllı telefon” (Tunç, 2023, s. 109). Kuru Kız'ın tuşlu telefon almayıp doğrudan akıllı telefon alması da teknolojinin roman kurgusundaki önemiyle ilgilidir. Kuru Kız'ın en pahalı ve en teknolojik markayı seçmesi bunun ispatı niteliğindedir. Romanda “iPhone 5 fazla pahalı geldi, o kadarına da gerek yok diye düşündü, 4S aldı, kredi kartına on iki ay taksitle” (Tunç, 2023, s. 109) cümlesiyle seçilen telefonun markası ve modeli dahi okuyucuyla paylaşılır. Hatta “iPhone 5 çıkmıştı, Amerika'da 6'sı bile çıkmıştı ama henüz buraya gelmemişti” (Tunç, 2023, s. 53) cümlesiyle Kuru Kız'ın aldığı telefonun ülkede bulunan en üst modelin sadece bir altı olduğu özellikle ifade edilir. Herkesin zekâsından şüphe ettiği ve hor gördüğu Kuru Kız'ın teknolojiye olan yatkınlığı insanları şaşırır. Kardeşi dahi telefonunu görünce hayretini gizleyemez ve kullanamayacağını iddia eder. “Telefonuna indirdiği Facebook hesabından kardeşinin duvarına gülcük [...]” (Tunç, 2023, s. 110) göndererek ona yanıldığını

gösterir. Böylece “[k]ardeşi tarafından da akıllı biri olarak görülme- yen kadın, akıllı telefon kul- lanabilmesiyle kardeşinin gözündeki aptal imajını yıkar. Mahalleli ise mevcut durum karşısında adeta dumura uğrar [...]” (Soysal Eşitti, 2024, s. 348). Komşuların tepkisi romanda şöyle anlatılır: “Şok geçirmelerinin nedeni akılcı durgun olduğuna ilişkin asılsız bir söylenti yayılmış olan kuru kızın akıllı telefon kullanmaya yetkinliği değil, telefonun fiyatı ve bunu alabilecek güçte olma- sıydı. Hele mahallede ilk iPhone alan kişi olması hazmedilir gibi değildi” (Tunç, 2023, s. 110).

Romanda akıllı telefonun bu denli ayrıntılı verilmesi hatta ayrı bir başlık altında anlatılması kurguda nesnelere yüklenen sembolik anlamlarla yakından ilgilidir. Bu noktada roman başkişisinin akıllı telefonla özdeşleştirildiği ifade edilebilir. Hatta başkişinin telefonu adeta bir “fetiş” ögesi olarak gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Fetiş; antropologlar, Marksist kuramcılar ve psikanalistler tarafından üzerine kafa yorulan ve farklı şekilde açıklanan bir kavramdır. Bu kavramı, antropologlar nesnenin ruhu olduğuna inanılması ve kutsanması; Marksistler eşyanın ekonomik işlevinin ön plana çıkarılması; psikanalistler ise eşyanın cinsel nesnenin yerini alması şeklinde açıklamaya çalışır (Uçar, 2012: 33). Romanda akıllı telefona kutsal bir anlam veya cin- sel bir işlev yüklenmez ancak bir meta olarak ondan en üst düzeyde istifade edilmeye çalışılır. Bu bağlamda başkişi için -en azından Marksist anlayışa göre- akıllı telefon fetiş unsuru olarak değerlendirilebilir. Nitekim Özlem de *Kuru Kız* romanında başkişinin “varoluşsal yalnızlığını” giderebilmek adına internetten faydalandığını belirtir (2023, 130).

Akıllı telefonla birlikte *Kuru Kız*’ın hayatında ciddi bir kırılma yaşanır. İnsanların dış görünüşüyle alay ettiği, saf bulduğu, içe kapanık ve ezik bir karakter olan *Kuru Kız*, romanın sonunda herkesi şa- şırtacak bir değişim geçirir. Bu değişimin merkezinde akıllı telefon ve teknoloji yer alır. *Kuru Kız*’ın akıllı telefona sahip olduğu ilk gün romanda özellikle vurgulanarak şöyle anlatılır: “Aklı telefonunday- dı, bir an önce kurmak, şarj etmek, internete girmek, Youtube’da gezi videoları seyretmek istiyordu, [...]” (Tunç, 2023, s. 71). O gün komşularının ev görmeye gitme teklifini kabul etmek istemeyen *Kuru Kız*’ın aklı yeni aldığı akıllı telefonunda kalır. Zaten komşuluk ilişkilerini sevmeyen, komşularını aşırı meraklı, kendisine karşı kaba ve art niyetli gören *Kuru Kız* için yeni aldığı telefonla vakit geçirmek yeni taşınan komşunun dubleks evini ziyaret etmekten daha cazip görünür. *Kuru Kız*, akıllı telefonla ne yapacağını da iyi bilmektedir. “İnternete girmek”, “Youtube’da gezi videoları izlemek” eylemleri akıllı telefon sayesinde artık daha kolay olacaktır. Kahraman dilediği zaman dilediği yerde telefonu sayesinde bu eylemleri gerçekleştirecek böylece kendi gelişimine de önemli bir katkı sağlayacaktır.

Ayfer Tunç’un *Kuru Kız* romanında olay örgüsü tersen başlar. Romanda adı geçmeyen başkişi kırk yaşına basmadan Arjantin’in Ushuaia şehrine yerleşir. Yaşadığı kırk yılın hiçbir öneminin olmadığını düşünen roman kahramanı, bundan sonraki kırk yılı “tersten yaşayacağını” umut eder. Ömrünün kırk yılı silik bir şekilde kendi mahallesinde ve çoğunlukla evinin içerisinde geçiren bir kızın bu kadar radikal bir karar alması ilk etapta okura gerçekçi görünmez. Anlatıcı, *Kuru Kız* karakterini kademeli olarak bilinçlendirerek onun bu radikal kararı almasına yardımcı olur. *Kuru Kız*’ın bilinçlenmesi yaşadığı çağın getirisi olan teknolojik cihazlar sayesinde olur. Bu cihazları etkili bir şekilde kullanan kahraman, kendisini kuşatan çevreden kurtularak “dünyanın sonu” ola- rak tabir edilen Ushuaia şehrine gider. Tam da bu noktada teknolojik cihazlar, romanın dekorunu oluşturan temel nesnelere konumuna yükselir. Daha romanın başında *Kuru kız*, internet üzerinden rezervasyon yaptığı oteline zorlanmadan gider. Kullandığı sesli çeviri uygulaması sayesinde otel- de ne yiyebileceğini öğrenir, oteli işleten kadınla sohbet eder. Bu uygulamayı otel işletmecisi için indirim ve böylece *Kuru Kız* ve otel işletmecisi arkadaş olur (Tunç, 2023, s. 13).

Esasında Kuru Kız, her türlü bilgiyi internetten edinir. Pandemi başlayınca Ushuaia şehrinde kaldığı pansiyona kapanmak zorunda kalır. Herkes gibi o da ekmeğini kendisi yapmayı düşünür. Bunun için internetten ekmek tarifine bakar. Kirasını ödemek için mobil bankacılıktan faydalanır. Babasından kalan emekli maaşını “cep şubesi” dolara çevirerek kaldığı pansiyonun kirasını öder (Tunç, 2023, s. 15-17). Akıllı telefon aldığı gün Kuru Kız kullanma kılavuzunun Türkçe olmamasından endişe duyar. Daha sonra internetten bakarak nasıl kullanacağını öğreneceğini düşünerek rahatlar. Bu durum romanda “[i]nternetten bakırım dedi aynı anda, tabii ki, internette her şeyin cevabı vardı” (Tunç, 2023, s. 73) cümlesi ile verilir. Roman boyunca Kuru Kız, sıkıştığı her noktada bilgi almak üzere internete başvurur. Söz gelimi romanda fon karakter olarak yer alan bir balcı, bal hakkında ayrıntılı bilgi verdikten sonra çam balının bal olmadığını iddia eder. Kuru kız, bu bilginin doğru olup olmadığını teyit etmek için internetten faydalanır: “Bir gün Vikipedi’de çam balıyla çiçek ballarının farkına baktı. İnternette her şeye bakardı, çok iyi bildiği şeylere bile” (Tunç, 2023, s. 26-27). Yirminci yüzyılda doğup yirmi birinci yüzyılda yaşayan bir kişi olarak Kuru Kız, çağa ayak uydurmaya çalışır. Geçirmiş olduğu olağanüstü değişimden bunu da başardığı söylenebilir. İhtiyaç duyduğu bilgileri çağın yapısına uygun olarak klasik ansiklopediden öğrenmek yerine “Vikipedi”den araştırması romanda oluşturulmak istenen atmosfere son derece uygun düşer. Kuru Kız’ın bal aldığı balcının şöhret kazanıp İstanbul’a taşınması da gereksiz bir ayrıntı olmanın ötesinde yukarıda anılan romanın genel kurgusuyla doğrudan ilgilidir. Balcının dükkânını ziyaret eden bir gurme televizyon programında bu işletmeyi methedince balcı bir anda şöhret kazanır. İstanbul’a taşınarak lüks bir semtte iş yeri açar ve internet sayfası kurarak işlerini büyütür (Tunç, 2023, s. 27). Romanın bu bölümünde geçen “gurme”, “televizyon programı”, “lüks bir semt”, “internet sayfası” gibi kavramlar, değişen çağla birlikte insan yaşamında yer edinmeye başlar. Bu kavramlar, geleneksel ticaret ve pazarlamanın yerini alan yeni tarzın göstergeleri olarak değerlendirilebilir.

Kuru Kız, evinin duvarını kesekâğıdı rengine boyamak ister. Bu boyayı bulabilmek için yine internetten faydalanır. “Telefonunda Google Maps’e nalbur yazdı” (Tunç, 2023, s. 112) cümlesi, adres için artık klasik yöntemlere ihtiyaç duyulmadığının göstergesidir. Elinde böyle bir teknoloji olmasa roman kahramanı belki de şehrin her köşesine bakmak zorunda kalacaktır. Daha iyi bir ihtimalle insanlardan fikir alması gerekecektir. İnsanların dış görünüşünden dolayı takınacağı tavrı az çok kestirebildiğinden teknolojiden faydalanmayı tercih eder. Her konuda olduğu gibi bu olayda da teknoloji onu istediği sonuca ulaştırır. Telefonunda bir sürü nalbur adresi çıkar ve o bunların içinden istediğini seçer (Tunç, 2023, s. 112). Denilebilir ki roman kahramanı gerekli gereksiz her türlü bilgiyi internetten alır. Dünyanın birçok ülkesiyle ilgili bilgileri veya Türkiye’deki ve dünyadaki peynir çeşitlerine internetten bakar. Yurt dışına çıkabilmek için ihtiyaç duyacağı İngilizceyi internet sayesinde öğrenir (Tunç, 2023, s. 152-161). Kardeşi öldükten sonra babasından kalan ev ve arsasının miras işlemlerini nasıl yapacağını yine internetten araştırır (Tunç, 2023, s. 192). Babasından kalan evi satmak için de yine internetten faydalanır. “İstanbul’dan bir emlak şirketiyle mailleşerek” (Tunç, 2023, s. 198) komşularına fark ettirmeden bu sorunu çözer. Romanda ana izlek konumunda olan “gitmek” fikri de biraz internet sayesinde eyleme geçer. Zira Kuru Kız, “YouTube videosu”nda bir gezginin programından gitmek istediği yere karar verir. Gideceği yerde İspanyolca konuşulduğunu öğrenince ümitsizliğe kapılır. İnternetten biraz İngilizce öğrenmiştir, ancak İspanyolca bilmediği için “dünyanın sonu” olarak nitelendirilen yerde zorlanacağını düşünür. Dil problemini de yine internetten indirdiği uygulamalar sayesinde çözeceğini fark edince “dünyanın sonu”na gitmeye kesin karar verir (Tunç, 2023, s. 201-202).

Roman boyunca çevresi tarafından aptallıkla itham edilen roman kahramanının “dünyanın sonu”na yolculuk etmeye karar vermesi ilk etapta zorlama bir vak’a parçası gibi görünür. Ancak roman dikkatle incelendiğinde roman kahramanının geçirmiş olduğu değişim hiç de şaşırtıcı değildir. Öncelikle Kuru Kız, ailesinin veya komşularının düşündüğü gibi zekâsı kıt bir insan değildir. Bilakis algıları son derece açık ve muhakeme yeteneği son derece gelişmiştir. Nitekim roman üzerine değerlendirme yapan Soysal Eşitti de “[r]oman başkışisi kadın, romanın başından itibaren farkındalık düzeyi çok yüksek biridir ancak buna dair bir belirti göstermeyerek kendisine atfedilen aptallığa uygun davranır” (2024, s. 347) diyerek aynı hususa dikkat çeker. Fiziksel görüntüsünden dolayı insanların ona garip bir varlık gibi davranması, Kuru Kız’ı insanlardan uzaklaştırır. Çevresinin rahatsız edici tavırlarından korunmak için saf numarası yapar. Nitekim kardeşi de ölüp hayatta hiçbir yakını kalmayınca Arjantin’e gitmek üzere hazırlık yapar. Böylece esasında saf olmadığını herkese gösterir. Romanda, açık bir mesaj verilmez, herhangi bir fikir vurgulanmaz ancak Kuru Kız’ın geçirdiği bu değişim ve vermiş olduğu radikal karar romanın tezi olarak ön plana çıkar. Kimsesiz, eğitimsiz, toplumun dışladığı bir kızın istediğinde her şeyi yapabileceği fikri romanın okura sunduğu mesajdır. Selçuk Karakuş, kahramanının geçirmiş olduğu bu büyük gelişmeden dolayı *Kuru Kız* romanının “gelişim romanı” veya “kadın oluşum romanı” özellikleri taşıdığını belirtir (2024, s. 110-111). Romanda kahramanının gelişimi kadar ondaki bu ilerlemeyi sağlayan araçlar da önemlidir. Bu noktada teknoloji ve Kuru Kız’ın teknolojiden faydalanmayı başarması temel faktör olarak belirir. Bundan dolayı romanın kurgusunun büyük bir bölümünde teknolojik aletler temel dekor olarak işlenir.

Kuru Kız romanı, daha önce de belirtildiği üzere başkışinin hayatının son dönemlerine yoğunlaşır. Romanda olaylar, 2020 yılında başkahramanın Arjantin’in Ushuaia şehrine yerleşmesi ile başlar, yine 2020 tarihinde yolculuğunun anlatılması ile son bulur. Her ne kadar da arada geriye dönüşlerle geçmiş zamana ait bilgiler sunulsa da olayların kırılma noktasında bu tarih yatar. Öte yandan Kuru Kız’ın teknoloji sayesinde bilinçlenip harekete geçmesi yine yolculuğundan kısa bir süre önceye denk gelir. Bütün bu tarihler dikkate alındığında romanda günümüz dünyasının iletişim ve medya kanallarının bu denli geniş yer tutması bilinçli bir tercihin eseri gibidir. Bu bağlamda romanda internetle ilgili şöyle bir bölüm yer alır:

“Öğrenmeyi çok seviyordum ama kitapla arası yoktu. Okula gidebildiği zamanlarda mecburen ders kitapları okumuş, hiç sevmemişti. Görüntüyü tercih ediyordu, özellikle hareketli görüntüleri, çocukların reklamları sevmesi gibi. [...] Bilgiyi seviyordum o. Küçük küçük, kırıntı gibi, gerekli gereksiz bir sürü bilgiyi ve bu bir sürü bilginin verdiği şaşırma hissini. Hayat ve bilgi kaynağı internetti.” (Tunç, 2023, s. 150)

Bu alıntı modern zamanın insanının bir tasviri gibidir. Ancak yazarın konuya eleştirel bir bakış açısıyla yaklaştığı görülür. O, internetin ve teknolojinin faydalı yönlerine odaklanarak tasavvur ettiği kahramanını bu araçlarla geliştirir. Kuru Kız’ın dünyayı algılamasında, karşılaştığı zorluklarla baş etmesinde temel dayanağı teknoloji olmuştur. Soysal Eşitti de roman başkışisi için “[h] ayatını internetten önce ve internetten sonra olmak üzere ikiye ayırır ve internette aklına gelen her türlü bilgiyi arar” (2024, s. 348) diyerek aynı noktaya dikkat çeker. Bu anlamda romanda da geçen “[h] ayatını ikiye ayırıyordu, internetten önce ve internetten sonra” (Tunç, 2023, s. 150) cümlesi adeta olay örgüsünün özeti gibidir. “İnternetten sonra cennete düşmüş gibi oldu” (Tunç, 2023, s. 150) cümlesi ise romanın ana fikri mahiyetindedir. Çünkü roman kahramanı dilediği ve ihtiyaç duyduğu her türlü bilgiye internet sayesinde erişmiştir. Dolayısıyla kahramanın yaşadığı büyük dönüşümün merkezinde internet vardır. Kuru Kız’a göre hayatında internet olmazsa yaşadığı dün-

yanın Ortaçağ'dan farkı kalmayacaktır (Tunç, 2023, s. 212). İnternet sayesinde Ortaçağ'dan 21. yüzyıla geçildiği romanda ironik olarak şöyle dile getirilir:

“Kendini Ortaçağ'da yaşıyor gibi hissediyordu, 21. yüzyılın ilk çeyreği neredeyse biterken matbaanın bile olmadığı, insanların asker gemici falan değillerse kısacık mesafeleri yürüyerek atlarla kat ettiği eski bir çağın içine düşmüş gibiydi.

At ve at arabası da yoktu üstelik.

Ama internet vardı ve internetin varlığı hayatında hiç uçağa trene ve şehirlerarası otobüse binmemiş, dünya haritası üzerinde ayak bastığı alan Ortaçağ'da yaşamış zavallı bir hizmetçi kadar dar olan kendisini acayip bir zaman algısının içinde tutuyordu.

Dijital çağın içinde Ortaçağ.” (Tunç, 2023, s. 212)

Bu alıntıdan da anlaşıldığı üzere romanda dekor olarak “dijital çağ” kullanılır. Roman kahramanının gelişmesi, olgunlaşması ve kendini gerçekleştirme hepsi bu çağın gereklileriyle olur. Bu bakımdan roman boyunca bu unsurlara sıklıkla vurgu yapılması roman kurgusunun doğal bir sonucudur.

21. Yüzyıl ve Bu Yüzyılın Dekoru Olarak Pandemi

Romanda *Kuru Kız*'ın Ushuaia'da kalmasının bir nedeni de dünyada salgın hastalığın baş göstermesidir. Romanda “Ushuaia'dan sonra gidecek yeni bir yer, yaşanacak yeni bir hayat bulması gerekeceğini düşünüyordu ki pandemi patladı” (Tunç, 2023: 14) cümlesi ile vak'ının gelişmesi için uygun zemin hazırlanır. Salgın hastalıklar pek çok romanda işlenen bir konudur. Bazen romanda ana izlek olan salgın hastalıklar bazen de sadece dönemin sosyal yapısını gösteren bir fon olarak kullanılır. Veba salgını, verem veya frengi gibi hastalıklar anıldığı anda romanın tarihsel dönemi hakkında önemli bilgiler sunar. *Kuru Kız*, 21. yüzyılda kaleme alınan ve bu yüzyılın kültür kodları ile okura seslenen bir romandır. Dolayısıyla romanda eğer bir salgın hastalık olacaksa bunun da bu yüzyıla uygun olması beklenir. Nitekim romanda “pandemi” ifadesinin tercih edilmesi bile bunun en önemli göstergesidir. *Güncel Türkçe Sözlük*'te ilk anlamı “[k]üresel salgın” (Türk Dil Kurumu) olan pandeminin diğer salgınlardan farkı tanımından da anlaşılacağı üzere küresel bir boyut taşımasıdır. 2019 yılında ortaya çıkan salgın, kısa sürede yayılır. Hastalığın etkisinin artmasıyla DSÖ 11 Mart 2020 tarihinde COVID-19 salgınına pandemi olarak ilan eder. Böylece okul ve işyerleri kapanır ve birçok sosyal aktiviteye ara verilir (Marmarosh, Forsyth, Strauss ve Burlingame, 2020'den akt. Bütün Aydın ve Aydın, 2022, s. 523). İnsanlar üzerinde derin izler bırakan bu hastalık *Kuru Kız* romanında okurun karşısına çıkar:

“Dünyada bütün sınırlar kapandı.

Dünyada bütün okullar ve işyerleri kapandı.

Dünyada bütün restoranlar, kafeler, barlar, sinemalar, tiyatrolar, konser salonları, kulüpler, eğlence yerleri, her yer, her şey kapandı.

BÜTÜN DÜNYADA.

21. YÜZYILDA.” (Tunç, 2023, s. 14)

Alıntılanan bölümde “dünya” sözcüğünün dört kez tekrarlanması romanın dayandığı kültür anlayışının sonucudur. İletişimin ve ulaşımın gelişmesi ile dünyanın en uzak köşesinin bile gidilebilir ve kolaylıkla ulaşılabilir bir nokta hâline gelmesi bu yüzyılın kısmen yirminci yüzyılın

insanlara sunduğu bir imkândır. Bu konforun dezavantajlarından biri bu uzak köşelere salgın hastalıkların da kolaylıkla ulaşabilmesinin de önünün açılmasıdır. Romanda Kuru Kız'ın rahatlıkla gittiği “dünyanın sonu” olarak tabir edilen Ushuaia'ye de salgın hastalık ulaşır. İşte bu noktada “salgın hastalık” yerini “pandemi” kavramına bırakır. Yukarıda alıntılanan bölümde dünya ve 21. yüzyıl sözcüklerinin büyük harflerle yazılması bilinçli bir tercihin sonucudur. Bu kavramları okurun dikkatine özellikle sunulan semboller olarak değerlendirmek yanlış bir tespit olmayacaktır. Romanda vak'a zamanı yirmi birinci yüzyıldır. Vak'a zamanına uygun bir fon oluşturulacaksa “küreselleşme” ve “pandemi” gibi bu yüzyılın önemli kavramlarından elbette istifade edilecektir.

“21. yüzyıl” vurgusu romanın ilerleyen sayfalarında da dikkatlere sunulur. Kuru Kız, komşularının kendisine “kız kurusu” dediklerini duyunca şaşırır. Bu şaşkınlığın sebebi kullanılan tabir ile yaşanan yüzyıl arasındaki uyumsuzluk olarak değerlendirilir: “O kadar şaşırды ki, 21. yüzyılda değil miyiz yoksa diye düşündü. Kız kurusu tabirinin çoktan yürürlükten kalktığını sanıyordu, geçen yüzyılda kaldığını” (Tunç, 2023, s. 72). Alıntılanan kısa cümlede yirminci ve yirmi birinci yüzyıl arasında düşünsel olarak bir kıyaslama yapılır ve yirmi birinci yüzyılda insanların daha çağdaş bir düşünce yapısına sahip olması beklenir.

Sonuç

Roman türü; olay, zaman, mekân ve karakterler üzerinden inşa edilir. Seçilen her bir unsur romanın biçimsel açıdan tutarlı olmasına katkı sağlarken dayandığı izleğe ve ana fikre de hizmet eder. Bu bağlamda dekoratif bir unsur olan “eşyalar” da türün ortaya çıktığı ilk andan itibaren çeşitli seviyelerde romanlarda kendilerine yer bulmuştur. Roman türünün gelişmesiyle, psikoloji ve sosyoloji gibi bilimlerin bu türe katkı sunmasıyla nesnelere romandaki yeri ve önemi artar. Türk edebiyatı göz önüne alındığında romanlarda eşyaların kültürel yapıyı sunmada bir araç olarak kullanıldığı söylenebilir. Bu durum Tanzimat romanıyla başlar ve ilerleyen dönemlerde de aynı doğrultuda devam eder. Ayfer Tunç'un *Kuru Kız* romanı, 1980'lerden 2020 yılına kadar kırk yıllık bir zaman dilimini yansıtır. Bu bakımdan romanda kullanılan nesnelere yaşanan döneme göre farklılık gösterdiği görülür. 1980'ler veya 1990'lar anlatılırken romanın dekoru o dönemin sembolleri üzerinden kurulur. Bu noktada özellikle mahalle, apartman veya dönemin insan ilişkileri romanın atmosferini meydana getirir. Romanda asıl dikkat çekici olan nokta ise 21. yüzyıl ile birlikte romandaki dekorun hızlı bir şekilde değişmesidir. İnternet, akıllı telefon, çeşitli internet uygulamaları romanda bir dekor olmaktan öteye geçerek adeta karakter özelliği kazanır. Öyle ki başkişinin geçirmiş olduğu büyük değişimde ve vermiş olduğu radikal kararda bile bu teknolojik unsurların büyük payı vardır. Romanın 2023 tarihinde yazıldığı bilgisi de dikkate alındığında Tunç'un romanında özellikle 21. yüzyılın teknolojik gereçlerinden ve sözcük dağarcığından faydalanmak istediği ifade edilebilir. Sonuç olarak *Kuru Kız* örneğinden hareketle denebilir ki çağın ve kültürün değişmesiyle birlikte romandaki dekoratif unsurlar da değişim ve dönüşüme uğrar.

Extended Abstract

Objects hold significant value and play a crucial role in human life. People often assign meanings to the objects they own, using them to express their identities. Each era is marked by specific items that not only reflect the spirit of the time but also gain popularity within that period. These objects carry cultural significance. The novel, as a literary genre, seeks to portray life realistically. Consequently, everyday objects can be integrated into novels as meaningful decorative elements. Items that novel protagonists are closely attached to, along with household

objects in their spaces, are often employed to better depict these characters. These details are purposeful rather than unnecessary additions to the narrative. Even the most seemingly trivial items in novels contribute by creating decor. The prominence of objects in Turkish novels and their distinct narrative role did not develop easily. Researchers observe that in Tanzimat novels, objects from both Eastern and Western cultures are often depicted together. Notably, after the Servet-i Fünûn period, objects symbolizing Western culture became more visible in Turkish novels. This trend is also evident in novels from the post-Servet-i Fünûn and early Republican periods. The primary reason for this shift lies in the portrayal of cultural change through objects, a central narrative device during these times.

Ayfer Tunç's 2023 novel *Kuru Kız* (*The Thin Girl*) tells the story of a girl who loses her mother, father, and brother. Following these losses, she leaves her hometown and relocates to Ushuaia, the capital of Tierra del Fuego, Argentina, known as "the end of the world." The protagonist, whose name is not revealed, is nicknamed Kuru Kız by her neighbors due to her tall, slender appearance and her decision to remain unmarried despite being of marriageable age. Throughout the narrative, *Kuru Kız* faces ostracism and contempt because of her physical appearance. This societal rejection drives her to withdraw from the outside world, spending much of her life in isolation at home. After her family's deaths, she is left completely alone, orphaned, and vulnerable. In this state, she becomes the target of her neighbors' malice, leading her to sell the house she inherited and move to another country in search of a new beginning.

In *Kuru Kız*, the narrative spans a broad timeline from the 1980s to 2020. Events in the novel do not follow chronological order, but flashbacks vividly depict moments from the 1980s, 1990s, and 2000s. The setting evolves with each period, reflecting the social and cultural transformations of the time. The 1980s are characterized by an emphasis on neighborhood culture and close-knit communal relationships, capturing the essence of the era. However, the gradual decline of these connections and the accompanying moral deterioration are presented as signs of the impending dissolution of this culture. Symbols like the rise of apartment buildings and the replacement of traditional grocery stores with supermarkets highlight these societal changes.

A significant portion of *Kuru Kız* unfolds in the 21st century, where the author skilfully incorporates a setting reflective of this era. Elements such as computers, the internet, smartphones, and digital applications are explored in detail, enhancing the narrative's authenticity. This modern context is further reinforced through contemporary vocabulary and language, effectively capturing the 21st century's essence. The central theme revolves around the protagonist's profound transformation after being ostracized and ridiculed by society. Leaving behind the city where she once lived, she embarks on a journey to the "end of the world." Technology plays a pivotal role in shaping her development throughout the story. *Kuru Kız* uses the internet to search for and learn about everything she is curious about, with her smartphone serving as her primary guide. She uses internet applications to navigate unfamiliar places and discovers popular destinations worldwide through travel videos. Through language-learning apps, she begins to acquire a foreign language. Additionally, she sells the house inherited from her father to a property company she connects with online. The detailed portrayal of technology reflects the author's effort to create a setting aligned with the realities of the 21st century. The inclusion of the pandemic further reinforces this contemporary atmosphere. This study analyzes the changing role of objects as decorative elements in novels over time, using Ayfer Tunç's *Kuru Kız* as a case study.

Kaynakça

- Aktaş, Ş. (2003). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları. 6. baskı.
- Alver, K. (2017). Mahalle. Köksal Alver (Ed.). *Kent Sosyolojisi* içinde (s. 213-230). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Ayaz, F. ve Hardan, M. (2023). “Mahalle Kültürünün Duygu Sosyolojisi Bağlamında İrdelenmesi: Yeditepe İstanbul Dizisi Örneği”. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, S.65, 155-178.
- Bozyer, H. (2020). “Hafızayı Eşya ile İnşa Etmek: Refik Halid Anlatısında Eşya-Hafıza İlişkisi”. *Monograf Edebiyat Eleştiri Dergisi*, S.14, 29-59.
- Büdü Aydın, E. ve Aydın, A. (2022). “Dünya Sağlık Örgütü’nün Covid-19 Pandemisi Başlangıç Döneminde Geliştirdiği Söylemlerin Eleştirel Bir Analizi”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C.24, S.2, 521-537.
- Candan, H. ve Kazak, G. (2019). “Mahalle Kültürünün Kentlilik Bilinci Üzerine Etkisi: Karaman Örneği”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.66, 1049-1064.
- Çetin, N. (2007). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Kitap Yayınları. 5. baskı.
- Gahramanlı, N. (2020). *Servet-i Fünûn Romancılarının Romanlarında Mekân, Eşya, Kıyafet*. İstanbul: Hiperyayın.
- Güler, A. F. (2021). “Cumhuriyetin İlk Dönem Romanlarında Mekân, Değişim ve Modernizm”. *Tezkire*, S.78, 179-209.
- Gürer, H. K. (2019). Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Romanlarında Eşya, İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Karacar, M. (2023). “Edebiyat Sosyolojisi Açısından *Ayaşlı ile Kiracıları* Üzerine Bir İnceleme”. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 33, 384-400.
- Korkmaz, R. (2017). Romanda Mekânın Poetiği. Ramazan Korkmaz ve Veysel Şahin (Ed.). *Romanda Mekân: Romanda Mekân Poetiği ve Çözümlemeler* içinde (s. 9-26). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Oral, C. (2024). *Türk Romanında Mekânın Dönüştürücü Etkisi (1940-1960)*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.
- Özlem, G. (2023). Varoluşsal Yalnızlık Bağlamında Kuru Kız, Yere Düşen Dualar ve Kul Adlı Romanlar Üzerine Bir Değerlendirme. Salih Koralp Güreşir ve Tarık Sarıoğlu (Ed.). *Türkiye Cumhuriyetinin 100. Yılına Armağan (Dil- Edebiyat- Tarih Araştırmaları)* içinde (s.129-134). Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.
- Selçuk Karakuş, S. (2024). “Ayfer Tunç’un Kuru Kız Romanının Oidipus Karmaşası, Kötülüğün Sıradanlığı ve İğrençlik Kavramları Açısından İncelenmesi” *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*. S.36, 108-128.
- Soysal Eşitti, A. (2024). “Ayfer Tunç’un *Kuru Kız* Adlı Romanında Beden Sorunsalı”. *Folklor/ Edebiyat*, C.30, S.118, 337-352.
- Şahin, Ö. (2017). Türk Romanında Kültürel Dönüşüm ve Eşya (Ahmet Midhat, Hâlit Ziya ve

Ahmet Hamdi Tanpınar Örnekleri), İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Tekin, M. (2018). *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*. İstanbul: Ötüken Neşriyat. 16. basım.

Topdaş Çelik, F. (2017). ‘Kıralık Konak’ta Gelenek ve Modernizm Bağlamında Mekânsal Karşıtlık. Ramazan Korkmaz ve Veysel Şahin (Ed.). *Romanda Mekân: Romanda Mekân Poetiği ve Çözümlemeler* içinde (s. 61-73). Ankara: Akçağ Yayınları.

Tunç, A. (2023). *Kuru Kız*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.

Türk Dil Kurumu. (t.y.). “Pandemi”. Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 12.03.2025).

Uçar, A. (2012). *Teselliyi Eşyada Aramak: Türkçe Romanda Nesnelere*, Ankara: İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü: (Yayınlanmamış Doktora Tezi).